

УДК 172.15:323.13:329.17 (477)
doi: 10.15421/1717156

Українська повстанська армія у призмі інституційної та політико-ідеологічної трансформації українського націоналізму

Б. В. Максимець

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна

Розглянуто Українську повстанську армію (УПА) у призмі інституційної та політико-ідеологічної трансформації українського націоналізму, яка відбувалася у період Другої світової війни та в повоєнний час у взаємозв'язку з Організацією українських націоналістів (бандерівців) – ОУН (б). З'ясовано, що ОУН (б) в цю добу перейшла на демократичні позиції і стала політично толерантною. Встановлено, що інституційна та політико-ідеологічна трансформація українського націоналізму яскраво впливає з рішень Третього Надзвичайного великого збору ОУН, який відбувся у серпні 1943 р. Охарактеризовано організаційні, програмові та політичні постанови Великого збору, в основу яких було покладено ключове гасло «Воля народам! Воля людині!». Визначено, що рішення Третього Надзвичайного великого збору ОУН фактично призвели до оформлення нових політико-ідеологічних засад українського націоналістичного руху, які були відмінними від ідеологічних засад ОУН 1930-х рр.: заперечення монопартійної системи; антиімперіалізм; незв'язування членів ОУН жодними філософськими теоріями (ідеалістичними чи матеріалістичними) і релігіями; забезпечення широких громадянських прав і свобод; дотримання прав національних меншин у майбутній українській державі, побудова в ній безкласового суспільства з народною власністю на засоби виробництва; визнання демократії як основи внутрішньополітичного ладу в українській державі. Встановлено, що рішення Великого збору лягли в основу платформи УПА, яка почала розглядатись як загальнонаціональна, надпартійна військова формація.

Ключові слова: Організація українських націоналістів; демократія; політична толерантність; антиімперіалізм; воля народів і людини; національна держава; політична програма

The Ukrainian rebel army in the prism of institutional, political and ideological transformation of Ukrainian nationalism

B.V. Maksymets

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

The aim of the study is to consider the Ukrainian rebel army in the prism of institutional, political and ideological transformation of Ukrainian nationalism that happened in connection with the Organization of Ukrainian nationalists (banderivtsiv). That's the Organization of Ukrainian nationalists (b) that during the period of World War II and in the postwar period chose a democratic position and became politically tolerant.

The decisions of the Third Great Emergent Congress of the Organization of Ukrainian nationalists, that took place in August 1943, showed institutional, political and ideological transformation of Ukrainian nationalism. At the Great Congress the new organizational, major and political regulations, based on the mottoes, for example: «For the Ukrainian Independent United State!», «Freedom to peoples! Freedom to a human being!», «For freedom to peoples and to a human being!», «For the free national states of the enslaved peoples!», «The enslaved peoples, unite in the fight against imperialists!» were approved. The Organization of Ukrainian nationalists' refusal from the dominant role in the Ukrainian liberation movement, establishing of the Supreme command of the Ukrainian rebel army was evidence that the organization was directed at elimination of its totalitarian character. The decisions of the Third Great Emergent Congress of the Organization of Ukrainian nationalists resulted in the formation of the new political and ideological foundations of the Ukrainian nationalists' movement that were different from those ideological foundations of the Organization of Ukrainian nationalists in the 1930s. Among the new ones it is necessary to highlight the following: objections to mono-party system; anti-imperialism; and absence of the only philosophical theory or religion among the members of the Organization of Ukrainian nationalists; ensuring broad civil rights and freedoms; defending the rights of the national minorities in the future Ukrainian state; formation of the classless society with national property (means of production); recognition of democracy as the basis of the political system of Ukraine. The decisions of the Third Great Emergent Congress were the basic platform of actions of the Ukrainian rebel army. Its main aim was a fight for a free, independent state not only for Ukrainians but also for other peoples, as only the system of free national states guarantees the full and comprehensive development of peoples that will solve the questions concerning formation of their state, social and public system on their own. As a result of institutional changes in the Organization of Ukrainian nationalists, they started to consider the Ukrainian rebel army as a nationwide, moreover, a non-partisan military formation.

Keywords: Organization of Ukrainian nationalists; democracy; political tolerance; anti-imperialism; will of peoples and man; national state; political programme

Цитування даної статті: Максимець Б. В. Українська повстанська армія у призмі інституційної та політико-ідеологічної трансформації українського націоналізму / Б. В. Максимець // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – № 11. – С. 122-127.

Citation of this article: Maksymets, B. V. (2017). Ukrainska povstanska armiiia u pryzmi instytutitsiinoi ta polityko-ideolohichnoi transformatsii ukrainskoho natsionalizmu [The Ukrainian rebel army in the prism of institutional, political and ideological transformation of Ukrainian nationalism] *Scientific and theoretical almanac "Grani"*, 20 (11), 122-127.

Received: 05.10.2017

Accepted: 06.11.2017

Українська повстанческа армія в призмі інституціональної і політико-ідеологічної трансформації українського націоналізму

Б. В. Максимец

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

Рассмотрена Украинская повстанческая армия (УПА) в призме институциональной и политико-идеологической трансформации украинского национализма, которая происходила в период Второй мировой войны и в послевоенное время во взаимосвязи с Организацией украинских националистов (бандеровцев) – ОУН (б). Выяснено, что ОУН (б) в это время перешла на демократические позиции и стала политически толерантной.

Установлено, что институциональная и политико-идеологическая трансформация украинского национализма четко следует из решений Третьего Чрезвычайного большого собрания ОУН, который состоялся в августе 1943 г. Охарактеризованы организационные, программные и политические постановления Большого собрания, в основу которых был положен ключевой лозунг «Воля народам! Воля человеку!». Определено, что решения Третьего Чрезвычайного большого собрания ОУН фактически привели к оформлению новых политико-идеологических основ украинского националистического движения, которые были отличительными от идеологических принципов ОУН 1930-х гг.: отрицание монопартийной системы; антиимпериализм; несвязывание членов ОУН никакими философскими теориями (идеалистическими или материалистическими) и религиями; обеспечение широких гражданских прав и свобод; соблюдение прав национальных меньшинств в будущем украинском государстве, построение в нем бесклассового общества с народной собственностью на средства производства; признание демократии как основы внутривнутриполитического порядка в украинском государстве. Установлено, что решения Большого собрания легли в основу платформы УПА, которую начали рассматривать как общенациональную, надпартийную военную формацию.

Ключевые слова: Организация украинских националистов; демократия; политическая толерантность; антиимпериализм; воля народов и человека; национальное государство; политическая программа

Постановка проблеми. Українська повстанська (повстанча) армія – поняття багатозначне, оскільки так називають: 1) учасників Другого Зимового походу військ УНР, який відбувся в листопаді 1921 р. під командуванням Юрія Тютюнника; 2) «Поліську (Олевську) Січ» – загони самооборони на чолі з Тарасом Бульбою-Боровцем у 1942 – 1943 рр.; 3) Українську військову формуцію 1942 – 1949 рр. Організації українських націоналістів (бандерівців) (ОУН (б)), що вела національно-визвольну боротьбу з німецькими окупантами та радянською владою. Беручи до уваги останнє, вважаємо за доцільне розглянути Українську повстанську армію у призмі інституційної та політико-ідеологічної трансформації українського націоналізму, тісно пов'язаної з Організацією українських націоналістів (бандерівців). Саме ОУН (б) у період Другої світової війни та в повоєнний час перейшла на демократичні позиції і стала політично толерантною.

Аналіз досліджень і публікацій. Основою дослідження стали рішення конференцій, зборів ОУН (б), листівки УПА, твори таких видатних українських публіцистів, як О. Дяків та П. Федун. У підготовці наукової розвідки були використані праці відомих українських учених, зокрема О. Багана, Т. Гунчака, А. Кентія, С. Кульчицького, Н. Мизака, І. Патриляка, у яких, однак, недостатньо розглядається питання впливу трансформаційних процесів в українському націоналізмі на функціонування УПА.

Мета дослідження – розглянути Українську повстанську армію у призмі інституційної та політико-ідеологічної трансформації українського націоналізму, яка відбувалася в період Другої світової війни та в повоєнний час у взаємозв'язку з Організацією українських націоналістів (бандерівців).

Під час здійснення дослідження використано такі наукові методи, як: аналізу документів, порівняння, узагальнення, систематизації.

Виклад основного матеріалу. До інституційної та політико-ідеологічної трансформації українського націоналізму привела ціла низка передумов: відокремлення від ОУН міжвоєнного періоду бандерівського руху, відомого під назвами ОУН (б) – бандерівців, ОУН (р) – революційна, ОУН СД – самостійників-державників, ОУН на українських землях, що покликала до активного політичного життя молоде, динамічне покоління українських націоналістів, яке й ініціювало пізніше значні зміни в ідеологічних засадах українського націоналізму; розчарування в німцях як союзниках, які допоможуть відродити українську державність, після того як ті негативно сприйняли Акт відновлення української держави від 30 червня 1941 р.; усвідомлення, що в перспективі повернуться більшовики, з якими потрібно буде проводити запеклу національно-визвольну боротьбу, що вимагає формування широкої соціальної бази, яку можна забезпечити, запропонувавши привабливу політичну та соціально-економічну програму; прагнення бандерівців поширити свою діяльність у 1941 – 1943 рр. на східноукраїнські землі, населення яких не сприймало ідеологічних гасел українських націоналістів 1930-х рр. [9, с. 462].

Початок трансформаційних процесів в українському націоналізмі можна простежити вже в рішеннях Другого Великого збору, проведеного бандерівцями у квітні 1941 р., який ніби підсумував остаточне розділення двох відламок ОУН [1, с. 129]. В ухвалених на ньому програмових постановках було проголошено гасло, яке стало базою для подальшої ідеологічної еволюції ОУН, – «Воля народам і людині!» [13]. Зазначимо, що цей збір

затвердив також організаційні символи ОУН (б). Тризуб з мечем було замінено на загальнонаціональний тризуб Володимира Великого. Прапором було затверджене червоно-чорне полотнище. Організаційним привітом ставали слова «Слава Україні!» – «Героям слава!» [10, с. 44].

У подальшому зміни в стратегії визвольної боротьби впливали з рішень конференцій ОУН (р) 1941 – 1943 рр. Перша конференція ОУН, яка відбулася у вересні 1941 р., наголошувала на потребі перекинути провідні сили на східні землі України [19]. У постановах Другої конференції ОУН (квітень 1942 р.) було чітко заявлено про антинімецьку позицію, наголошено на меті визвольної боротьби – здобутті самостійної соборної української держави та потребі поширення цієї ідеї на землі Центральної і Східної України [14]. У постановах Третьої конференції ОУН, яка відбулася в лютому 1943 р., було оголошено, що український народ повинен боротися проти обох імперіалізмів – більшовицького та націонал-соціалістичного, ухвалено рішення про створення УПА [16]. Загалом можна зазначити, що кожна з трьох конференцій ОУН 1941 – 1943 рр. зробила значний ідейно-політичний внесок у розробку програмних принципів наступної боротьби ОУН, що впливала зі змін на східних фронтах Другої світової війни та міжнародних обставин, стала основою для програмових та організаційних змін, внесених Третіми Надзвичайними великими зборами ОУН [8, с. 68].

Інституційна та політико-ідеологічна трансформація українського націоналізму яскраво впливає з рішень Третього Надзвичайного великого збору ОУН, який відбувся у серпні 1943 р. На ньому були підведені підсумки діяльності ОУН (б) за 1941 – 1943 рр., схвалено перехід до нової тактики, високо оцінені дії УПА [3, с. 95]. Великий збір ухвалив нові організаційні, програмові та політичні постанови, в основу яких були покладені гасла «За Українську Самостійну Соборну Державу!», «Воля народам! Воля людині!», «За волю народів і людини!», «За вільні національні держави поневолених народів!», «Поневолені народи, єднайтеся в боротьбі проти імперіалістів!». Зауважимо, що тоді для ОУН (р) чи УПА не були притаманні такі гасла, як «Слава нації, смерть ворогам!» або «Україна понад усе!», у яких можна вловити відчуття агресії чи асоціацію з нацизмом. Не використовувався також клич «Бог і Україна», а за привітання слугувало «Слава Україні!» – «Героям слава!».

Рішення Третього Надзвичайного великого збору ОУН були спрямовані на ліквідацію тоталітарного характеру організації. Так, за організаційними рішеннями збору ОУН відмовилася від провідної ролі в українському визвольному русі, було створене верховне командування УПА, що мало засвідчувати незалежність цього військового формування від бандерівського угруповання, було скасоване фашистське привітання (піднесення ви-

простаної правої руки у право-скіс вище висоти вершка голови) та наголошено, що організаційним символом є тризуб без меча як всеукраїнський символ [6, с. 94 – 95]. Окрім того, Третій Надзвичайний великий збір ОУН остаточно затвердив на чолі ОУН Бюро проводу у складі трьох осіб, головою якого офіційно став Р. Шухевич [3, с. 96]. Також збір не прийняв установленю на Третій конференції ОУН назви «Організація українських націоналістів самостійників-державників» та повернув оригінальну назву «Організація українських націоналістів» [20, с. 48].

Постанови Третього Надзвичайного великого збору ОУН склалися зі вступної статті, програмових і політичних постанов. У вступній статті підбивалися підсумки визвольної боротьби ОУН 1941 – 1942 рр. проти німецьких та більшовицьких імперіалістів. Наголошено на великих жертвах українських націоналістів та їхніх успіхах – створення широкої організаційної мережі, Української повстанської армії, Української народної самооборони, проведення оборони народу перед окупантським терором. Підкреслено, що ОУН в основу політичного ладу бере національний принцип, обстоює право всіх народів на самостійне життя у власних державах, відкидає різні доктрини, заперечує імперіалізм. Проголошено ідею вільного розвитку людини. Зазначено, що ОУН не бореться за Україну для себе [10, с. 90 – 103; 15].

У програмових постановах сформульована мета ОУН – Українська самостійна соборна держава без поміщиків і капіталістів, у системі національних держав інших народів, поборювання усіляких імперіалізмів, за справедливе розв'язання національного та соціального питань. Наголошено, що в українській державі влада своїм найвищим обов'язком буде вважати інтереси народу, не буде ставити перед собою загарбницьких цілей. Далі викладається широка соціально-економічна програма ОУН: знищення колгоспної системи; передача землі народів; запровадження національно-державної і громадської власності на надра, фабрики і заводи, національно-державної організації банківської системи й великої торгівлі, громадсько-кооперативної і приватної дрібної торгівлі; встановлення восьмигодинного робочого дня, справедливої оплати праці, свободи профспілок; введення безплатної освіти та охорони здоров'я, вільного доступу до вищих навчальних закладів; проголошення рівності чоловіка і жінки, свободи друку, слова, думки, переконань, віри і світогляду, політичних та громадських організацій, права національних меншин плекати свою культуру, рівність усіх громадян незалежно від їх національності [15]. У програмних постановах також зазначалося, що політичною силою українського народу є ОУН, а військовою – УПА, перемогти український народ зможе тільки шляхом Української національної революції, тобто всенародного

збройного повстання [2, с. 363 – 364].

Політичні постанови Третього Надзвичайного великого збору ОУН склалися з кількох частин. У першій частині «До міжнародної ситуації» охарактеризовано Другу світову війну як імперіалістичну, засуджено фашистсько-націонал-соціалістичний та більшовицький режими, закликано всі поневолені народи разом боротися проти загарбників. У другій частині «До внутрішньої ситуації на українських землях» зазначено, що український народ мусить боротися проти більшовицького, білого, польського імперіалізмів, засуджено будь-які спроби співпраці з окупантами. Наголошено, що ОУН є єдиним керівником революційно-визвольної боротьби за Українську самостійну соборну державу. У третій частині «Наші цілі» підкреслено, що єдиним шляхом побороти імперіалістів є революційна збройна боротьба українського та інших поневолених народів [15].

На Третьому Надзвичайному великому зборі була також ухвалена нова програма ОУН (б), зміст якої був витриманий у дусі його програмових і політичних постанов [17]. У ній було підкреслено, що ОУН бореться за демократичний державний порядок та справедливий соціальний лад, а також викладені ті самі соціально-економічні гасла, що й у програмових постановах самого збору.

Можна припустити, що спочатку ревізія ідеології була тактичним кроком ОУН, однак пізніше вона справді перейшла у світоглядну площину [9, с. 462]. Загалом Третій Надзвичайний великий збір ОУН мав виняткове історичне значення, оскільки вінніс глибокі зміни у програмні засади національно-визвольної боротьби ОУН за Українську самостійну соборну державу, а також у структурну побудову самої організації [8, с. 69]. Програма ОУН (б), стиль її керівництва зазнали серйозної демократизації, що було зумовлене як внутрішньоукраїнськими, так і зовнішньополітичними потребами [12, с. 383].

Рішення Третього Надзвичайного великого збору ОУН фактично привели до оформлення нових політико-ідеологічних засад українського націоналістичного руху, які були відмінними від ідеологічних принципів ОУН 1930-х рр. Серед нових потрібно назвати такі: заперечення монопартиїної системи; антиімперіалізм; незв'язування членів ОУН жодними філософськими теоріями (ідеалістичними чи матеріалістичними) і релігіями; забезпечення широких громадянських прав і свобод; дотримання прав національних меншин у майбутній українській державі, побудова в ній безкласового суспільства з народною власністю на засоби виробництва; визнання демократії як основи внутрішньополітичного ладу в українській державі. Останнє було закріплене рішеннями Конференції ОУН 1950 р., які уточнювали й доповнювали програмові постанови Третього Надзвичайного великого збору ОУН [10, с. 103–106; 18].

Тобто відкидалися попередні засади ОУН, такі як протипартиїність, монархізм, інтегралізм, провідництво, ідеалізм, націократія, імперіалізм (трактувався як прагнення нації панувати над іншими народами з метою служіння «інтересам поступу»). Як зазначав видатний теоретик ОУН на українських землях П. Полтава, головною ідеєю українських націоналістів має бути «Українська самостійна і соборна демократична республіка» [21]. Загалом унаслідок рішень Третього Надзвичайного великого збору ОУН та конференції ОУН 1950 р. український націоналізм став продуктом синтезу попередніх етапів визвольної боротьби українського народу: від покоління 1917 – 1920 рр. він узяв ідею демократії, від українських комуністів – ідею безкласового суспільства, від націоналізму 1930-х рр. – безкомпромісність щодо самостійності і соборності [4].

Рішення Третього Надзвичайного великого збору ОУН були програмою українського національно-визвольного руху, планом політики ОУН (р) в усіх питаннях державного, суспільного життя. Як підкреслював П. Полтава, «програмові постанови, прийняті Третім Надзвичайним великим збором ОУН, вирішують питання програми і є органічним великим кроком уперед у розвитку визвольної-революційної боротьби [22, с. 102]». Зрештою, вони лягли в основу платформи УПА, основних напрямів діяльності оунівського збройного підпілля, програм Антибільшовицького блоку народів (АБН) та Української головної визвольної ради (УГВР), створення яких відповідно у 1943 р. та 1944 р. впливало, власне, з постанов цих зборів. Так, у листівках УПА, пропагандистських творах оунівських публіцистів відображалися головні рішення Третього Надзвичайного великого збору ОУН: боротьба за вільну і самостійну державу не лише для українського, а й для інших народів, оскільки тільки система вільних національних держав гарантує повний і всебічний розвиток окремих народів, які самі будуть вирішувати питання щодо форми своєї держави, суспільного і громадського ладу [7, с. 325; 11, с. 15]. Унаслідок інституційних змін в ОУН саму УПА почали розглядати як загальнонаціональну, надпартиїну військову форму. Також у зв'язку з цими змінами як символ УПА стала використовувати тризуб. Щодо прапора, то під час проведення урочистих заходів у «лісовій армії» виставлялися синьо-жовтий та червоно-чорний прапори. Синьо-жовте і червоно-чорне поєднання кольорів мало місце на повстанських листівках, періодичних виданнях. У виготовлених Нілом Хасевичем проектах нагород УПА передбачалися червоно-чорні стяжки. Правда, жодних документальних підтверджень, що, наприклад, червоно-чорний стяг, організаційний прапор ОУН (б), був прапором УПА, немає.

У серпні 1943 р. з'явилася листівка «За що бореться Українська Повстанська Армія», яка стала

політичною програмою УПА. У ній стверджувалося, що армія ця веде боротьбу з обома – гітлерівським і сталінським – імперіалізмами тому, що український народ, як й інші народи, має право сам вирішувати питання щодо свого політичного і соціально-економічного устрою, який забезпечить свободу й справедливість у власній самостійній державі. УПА бореться «за знищення більшовицької експлуаторсько-кріпацької системи в організації сільського господарства; за те, щоб велика промисловість була національно-державною власністю, а дрібна – кооперативно-громадською; за загальний 8-годинний робочий день; за вільну працю, вільний вибір професій; за повну рівність жінки з чоловіком у всіх громадських правах і обов'язках; за обов'язкове середнє навчання; за всебічний гармонійний розвиток молодого покоління: моральний, розумовий та фізичний; за вільний доступ до всіх наукових і культурних надбань людства; за пошану до праці інтелігенції; за повне забезпечення всіх працюючих на старість та на випадок хвороби чи каліцтва; за розширення охорони народного здоров'я; за спеціальну державну опіку над дітьми і молоддю; за свободу друку,

слова, думки, переконань, віри і світогляду, проти офіційного насаджування суспільності світоглядних доктрин і догм; за культурні взаємовідносини з іншими народами; за повне право національних меншостей плекати власну за формою і змістом національну культуру; за рівність усіх громадян України, незалежно від їх національності, у державних та громадських правах і обов'язках; за рівне право на працю, заробіток і відпочинок; за вільну українську за формою і змістом культуру; за героїчну духовність; за високу мораль; за громадську солідарність, дружбу та дисципліну [5]».

Висновки. Таким чином, політична програма УПА відповідала основним тенденціям інституційної та політико-ідеологічної трансформації українського націоналізму періоду Другої світової війни та повоєнного часу. Вона увібрала в себе найперше ідеї боротьби за волю народів і людини, за самостійну соборну українську державу, яка мала би бути демократичною республікою зі справедливим соціально-економічним ладом. У результаті інституційних змін в ОУН саму УПА почали розглядати як загальнонаціональну, надпартійну військову формацію.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух: Історія та ідеї / О. Баган. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 192 с.
2. Гунчак Т. Україна: ХХ століття / Т. Гунчак. – Київ: Дніпро, 2005. – 384 с.
3. Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси : у 2 т. / А. Кентій. – Т. 2 : Українська повстанська армія та збройне підпілля Організації українських націоналістів. 1942–1956. – Київ: [б. в.], 2008. – 415 с.
4. Лист-відповідь з приводу листа «Друзям за кордоном». – Режим доступу : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/3293/>.
5. Листівка ОУН «За що бореться Українська Повстанча Армія»: 1943. – Режим доступу : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/9543/>.
6. Літопис Української Повстанської Армії : в 49 т. – Торонто–Львів : Вид-во «Літопис УПА», 1983. – Т. 6 : УПА в світлі німецьких документів, 1942–1945 ; книга перша / ред. С. Тендера, П. Потічний. – С. 94–95.
7. Літопис Української Повстанської Армії : Нова серія. – Київ ; Торонто : Вид-во «Літопис УПА», 2011. – Т. 17 : Осип Дяків – «Горновий» : документи і матеріали / редактор В. Мороз. – С. 494–505. С. 613–632
8. Мизак Н. УПА – «ЗАХІД» і збройне підпілля ОУН у боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу у 1942–60 рр. / Н. Мизак. – Чернівці–Торонто : Прут, 2011. – 436 с.
9. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси / НАН України; Інститут історії України / С. В. Кульчицький (відп. ред.). – Київ: Наук. думка, 2005. – 495 с.
10. ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 рр. – [б. м.] : Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів, 1955. – 372 с.
11. ОУН на СУЗ в 1943–1945 рр. / упоряд. С. Волянчук. – Торонто – Львів : Вид-во «Літопис УПА», 2017. – 128 с.
12. Патриляк І. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.) : монограф. / І. К. Патриляк ; Центр дослідження визвольного руху. – Львів : Часопис, 2012. – 592 с.
13. Постанови Другого Збору ОУН у Кракові. 1941 р. – Режим доступу : <http://history.org.ua/LiberUA/Book/OUN1941/9.pdf>.
14. Постанови Другої Конференції ОУН, квітень 1942 р. – Режим доступу : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/9067/>.
15. Постанови Третього Великого Збору ОУН (С. Бандери). – Режим доступу : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/1131>.
16. Постанови Третьої Конференції ОУН, лютий 1943 р.:[1943]. – Режим доступу : <http://oa.elibukr.org/handle/1984/844>.
17. Програма Організації українських націоналістів (прийнята у серпні 1943 р.). – Режим доступу : <http://oa.elibukr.org/handle/1984/849>.
18. Програма Організації українських націоналістів (доповнена і уточнена у червні 1950 р.). – Режим доступу : http://oa.elibukr.org/bitstream/1984/854/1/-programdoc_011.pdf.

19. Рішення Першої Конференції ОУН (вересень 1941 р.). – Режим доступу: <http://www.spas.net.ua/index.php/library/article/58>.
20. Тисяча років української суспільно-політичної думки : у дев'яти томах / Редакційна колегія : проф. Тарас Гунчак (голова, наук. ред.), Оксана Сліпущко, Володимир Литвинов та ін. – Київ: Дніпро, 2001.– Том VIII (40-ві – 80-ті роки ХХ ст.). – 400 с.
21. Федун П. – «Петро Полтава». Друзям за кордоном. Про правильність дотримання Постанов III НВЗ / П. Федун: 1950. – Режим доступу : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/3281/>.
22. Федун П. – «Полтава» Про програмові постанови III НВЗ ОУН / П. Федун // Федун П. – Полтава». Концепція Самостійної України / упоряд. і відп. ред. М. В. Романюк. – Львів : НАН України інституту українознавства ім. Крип'якевича, 2008. – Том I : Твори. – С. 99–116.

REFERENCES

1. Bahan, O. (1998). *Natsionalizm i natsionalistychnyy rukh: Istoriya ta ideyi [Nationalism and Nationalist Movement: History and Ideas]*. Vidrozhennya, Drohobych (in Ukrainian).
2. Hunchak, T. (2005). *Ukrayina: XX stolittya [Ukraine: XX century]*. Kyiv: Dnipro. (in Ukrainian).
3. Kentiy, A. (2008) *Zbroynnyy chyn ukrayins'kykh natsionalistiv. 1920–1956. Istoryko-arkhivni narysy : u 2 t. T. 2 : Ukrayins'ka povstans'ka armiya ta zbrojne pidpillya Orhanizatsiyi ukrayins'kykh natsionalistiv. 1942–1956 [The armed rank of Ukrainian nationalists. 1920-1956. Historical and archival essays: 2 volumes. Volume 2: Ukrainian Insurgent Army and armed underground of the Organization of Ukrainian Nationalists. 1942-1956.]*. Kyiv (in Ukrainian).
4. *Lyst-vidpovid' z pryvodu lysta «Druzyam za kordonom» [Letter-reply to the letter «Friends Abroad»]*. Access mode : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/3293/> (in Ukrainian).
5. *Lystivka OUN «Za shcho boret'sya Ukrayins'ka Povstancha Armiya» [Postcard of the OUN «For What Fight The Ukrainian Insurgent Army»]*. Access mode : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/9543/> (in Ukrainian).
6. Tendera, Ye & Potichnyy, P. (1983). *Litopys Ukrayins'koyi Povstans'koyi Armii : v 49 t. T. 6 : UPA v svitli nimets'kykh dokumentiv, 1942–1945 ; knyha persha [Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army: in 49 volumes. Volume 6: UIA in the light of German documents, 1942-1945; book first]*. Toronto–L'viv: Litopys UPA. (in Ukrainian).
7. Moroz, V. (2011). *Litopys Ukrayins'koyi Povstans'koyi Armii : Nova seriya. T. 17 : Osyp Dyakiv – «Hornovy» : dokumenty i materialy [Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army: New series. Volume 17: Osyp Dyakiv – «Hornovy»: documents and materials]*. Kyiv; Toronto: Litopys UPA. (in Ukrainian).
8. Myzak, N. (2011). *UPA – «ZAKhID» i zbrojne pidpillya OUN u borot'bi za Ukrayins'ku Samostiynu Sobornu Derzhavu u 1942–60 rr. [UIA - «THE WEST» and the armed underground of the OUN in the struggle for the Ukrainian Independent United State in 1942-60]*. Chernivtsi–Toronto: Prut. (in Ukrainian).
9. Kul'chyts'kyy, S. (2005). *Orhanizatsiya ukrayins'kykh natsionalistiv i Ukrayins'ka povstans'ka armiya: Istorychni narysy [Organization of Ukrainian Nationalists and Ukrainian Insurgent Army: Historical Essays]*. Kyiv: Nauk. dumka. (in Ukrainian).
10. (1955). *OUN v svitli postanov Velykykh Zboriv, Konferentsiy ta inshykh dokumentiv z borot'by 1929–1955 rr. [OUN in the light of the resolutions of the General Assembly, Conferences and other documents on the struggle of 1929-1955]*. Vydannya Zakordonnykh Chastyn Orhanizatsiyi Ukrayins'kykh Natsionalistiv (in Ukrainian).
11. Volyanyuk, S. (2017). *OUN na SUZ v 1943–1945 rr. [OUN to eastern Ukraine 1943-1945]*. Toronto – L'viv: Litopys UPA. (in Ukrainian).
12. Patrylyak, I. (2012). *«Vstan' i borys'! Slukhay i vir...»: ukrayins'ke natsionalistychne pidpillya ta povstans'ky rukh (1939–1960 rr.) [«Rise and fight! Listen and Believe...»: Ukrainian Nationalist Underground and Revolutionary Movement (1939-1960)]*. L'viv: Chasopys. (in Ukrainian).
13. *Postanovy Druhoho Zboru OUN u Krakovi. 1941 r. [Decisions of the Second Assembly of the OUN in Krakow. 1941]*. Access mode : <http://history.org.ua/LiberUA/Book/OUN1941/9.pdf>. (in Ukrainian).
14. *Postanovy Trehoyi Konferentsiyi OUN, kviten' 1942 r. [Decisions of the Second Conference of the OUN, April 1942]*. Access mode : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/9067/>. (in Ukrainian).
15. *Postanovy Tret'oho Velykoho Zboru OUN (S. Bandery) [Decisions of the Third Great Congress of the Organization of Ukrainian Nationalists (S. Bandera)]*. Access mode : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/1131/>. (in Ukrainian).
16. *Postanovy Tret'oyi Konferentsiyi OUN, lyuty 1943 r. [Decisions of the Third Conference of the OUN, February 1943]*. Access mode : <http://oa.elibukr.org/handle/1984/844>. (in Ukrainian).
17. *Prohrama Orhanizatsiyi ukrayins'kykh natsionalistiv (pryynyata u serpni 1943 r.) [Program of the Organization of Ukrainian Nationalists (adopted in August 1943)]*. Access mode : <http://oa.elibukr.org/handle/1984/849>. (in Ukrainian).
18. *Prohrama Orhanizatsiyi ukrayins'kykh natsionalistiv (dopovnena i utochnena u chervni 1950 r.) [Program of the Organization of Ukrainian Nationalists (updated and revised in June 1950)]*. Access mode : http://oa.elibukr.org/bitstream/1984/854/1/-programdoc_011.pdf. (in Ukrainian).
19. *Rishennya Pershoyi Konferentsiyi OUN (veresen' 1941 r.) [Decision of the First Conference of the OUN (September 1941)]*. Access mode : <http://www.spas.net.ua/index.php/library/article/58>. (in Ukrainian).

20. Hunchak, T., Slipushko, O. & Lytvynov V. (2001). *Tysyacha rokiv ukrayins'koyi suspil'no-politychnoyi dumky* [Thousand years of Ukrainian socio-political thought]. Kyiv: Dnipro. (in Ukrainian).
21. Fedun, P. *Druzyam za kordonom. Pro pravyl'nist' dotrymannya Postanov III NVZ* [Friends Abroad. On the correctness of adherence to the Decrees of the Third Extraordinary General Congress]. Access mode : <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/3281/>. (in Ukrainian).
22. Fedun, P. (2008). *Kontsepsiya Samostiynoyi Ukrayiny* [Concept of Independent Ukraine]. L'viv: NAN Ukrayiny instytutu ukrayinoznavstva im. Krypyakevycha. (in Ukrainian).

Максимець Богдан Володимирович – кандидат політичних наук, докторант
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Адреса: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57
E-mail: Bohdan.Maksymets@pu.if.ua

Maksymets Bohdan V. – PhD of Political Science, Doctoral Candidate
VasylStefanyk Precarpathian National University
Address: 57, Shevchenko str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine
E-mail: Bohdan.Maksymets@pu.if.ua
ORCID 0000-0001-9729-0718